

Briuselis, 2025 m. gruodžio 5 d.
(OR. en)

16065/25

JAI 1806
FREMP 366

PRIDEDAMAS PRANEŠIMAS

nuo:	Europos Komisijos generalinės sekretorės, kurios vardu pasirašo Kanceliarijos direktorė Martine DEPREZ
Dalykas:	KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ KOMITETUI „2025 m. metinė ES pagrindinių teisių chartijos taikymo ataskaita. Pagrindinių teisių chartijos taikymo ES stiprinimo strategijos įgyvendinimo apžvalga“

Delegacijoms pridedamas dokumentas COM(2025) 751 final.

Priedama: COM(2025) 751 final

Briuselis, 2025 12 05
COM(2025) 751 final

**KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

2025 m. metinė ES pagrindinių teisių chartijos taikymo ataskaita

Pagrindinių teisių chartijos taikymo ES stiprinimo strategijos įgyvendinimo apžvalga

2025 m. metinė ES pagrindinių teisių chartijos taikymo ataskaita
Pagrindinių teisių chartijos taikymo ES stiprinimo strategijos įgyvendinimo apžvalga

Turinys

1. Įvadas.....	2
2. Veiksmingo Chartijos taikymo valstybėse narėse užtikrinimas.....	4
3. Pilietinės visuomenės organizacijų, teisių gynėjų ir teisingumo srities specialistų įgalinimas ...	10
4. Skatinimas naudoti Chartiją kaip ES institucijų kelrodį.....	16
5. Žmonių informuotumo apie Chartijoje įtvirtintas jų teises didinimas.....	19
6. Išvada.....	21

1. Įvadas

2025 m. minimos 25-osios ES pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) paskelbimo metinės¹. 2000 m. gruodžio 7 d. Nicoje paskelbtoje Chartijoje įtvirtintos pagrindinės visų Europos Sąjungos piliečių teisės. Ja dar kartą patvirtinamos ir apjungiamos pilietinės bei politinės teisės ir ekonominės bei socialinės teisės, perkeltos į ES kontekstą. Chartijoje pabrėžiama pagrindinių teisių, kaip pamatinių ES vertybių, kurių ES institucijos ir ES valstybės narės privalo laikytis taikydamos ES teisę, svarba.

2020 m. Europos Komisija pristatė **Pagrindinių teisių chartijos taikymo ES stiprinimo strategiją** (toliau – Chartijos strategija)², pripažindama, kad Chartijoje įtvirtintos teisės ir principai turi tapti realybe visiems. 2020–2030 m. taikoma Chartijos strategija grindžiama **veiksmingu** Komisijos ir suinteresuotųjų subjektų, kurie yra labai svarbūs stiprinant pagrindinių teisių įgyvendinimą ir taikymą, t. y. nacionalinių, regioninių ir vietos valdžios institucijų, pilietinės visuomenės ir žmogaus teisių gynėjų, teisingumo srities specialistų ir ES institucijų, **bendradarbiavimu**. Strategijoje taip pat atsižvelgiama į poreikį informuoti visuomenę apie pagrindines teises ir teisių gynimo priemones, kuriomis galima pasinaudoti pagrindinių teisių pažeidimų atveju.

Pastaraisiais metais daugiau dėmesio skirta pagrindinių teisių propagavimui ir apsaugai visoje ES. Chartijoje išdėstytos pagrindinės teisės, tarp kurių – žmogaus orumas, laisvės, lygybė, solidarumas, piliečių teisės ir teisingumas, yra ES teisės aktų ir politikos pagrindas, rodantis mūsų bendrą įsipareigojimą kurti demokratinę ir teisingą visuomenę. Per pirmuosius penkerius strategijos įgyvendinimo metus buvo priimti nauji ES teisės aktai, kuriais saugomos ir skatinamos konkrečios pagrindinės teisės³. Juose išsamiai išdėstyti kai kurie valstybių narių įsipareigojimai pagrindinių teisių srityje ir suinteresuotųjų subjektų grupėms, pavyzdžiui, nepriklausomoms pagrindinių teisių įstaigoms ir pilietinei visuomenei, pavesta padėti taikyti Chartiją vykdamas jų funkcijas, susijusias su atitinkamų ES teisės aktų taikymu.

Pažanga pagrindinių teisių apsaugos srityje negali būti laikoma savaime suprantamu dalyku⁴. Šių teisių apsaugos mechanizmai turi veikti visą laiką ir reikia nuolatinių pastangų visais lygmenimis, kad būtų užtikrinta ir sustiprinta Chartijos teisių apsauga.

Kada taikoma Chartija?

2009 m. įsigaliojus Lisabonos sutarčiai Chartija įgijo tokią pačią teisinę galią kaip ir Sutartys⁵, t. y. ji priskiriama ES teisei, kuria grindžiami ES teisės aktai ir politika. ES institucijos, įstaigos,

¹ Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija (OL C 326, 2012 10 26, p. 391–407).

² [COM\(2020\) 711 final](#).

³ Įskaitant [Skaitmeninių paslaugų aktą](#); [Europos žiniasklaidos laisvės aktą](#); [Lygybės įstaigų direktyvas; Direktyvą dėl kovos su smurtu prieš moteris ir smurtu artimoje aplinkoje](#); [Darbo užmokesčio skaidrumo direktyvą](#); [pasiūlymą dėl Nusikaltimų aukų teisių direktyvos peržiūros](#) ir [pasiūlymą dėl Kovos su seksualinės prievartos prieš vaikus medžiaga direktyvos išdėstymo nauja redakcija](#).

⁴ Žr. 2025 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitą, [COM\(2025\) 900 final](#), p. 1; FRA, [2025 m. ataskaita apie pagrindinių teisių būklę](#), p. 21.

⁵ Europos Sąjungos sutarties 6 straipsnis.

organai ir agentūros privalo laikytis Chartijos vykdydami visą savo veiklą, kaip ir valstybės narės, įgyvendindamos ES teisę⁶.

Valstybės narės įgyvendina ES teisę šiais būdais:

- įgyvendina ES teisės aktus priimdamos perkėlimo į nacionalinę teisę priemones;
- priima teisės aktus, kuriais pagal ES teisę nustatomos konkrečios pareigos arba leidžiama nuojų nukrypti⁷;
- patvirtina konkrečias priemones, kuriomis siekiama prisidėti prie ES teisės akto tikslo įgyvendinimo, kai atitinkamu aktu joms suteikiami įgaliojimai tai daryti;
- įgyvendina ES finansavimo programas pagal ES finansavimo taisykles.

Šių metų Chartijos taikymo ataskaita suteikia svarbią galimybę įvertinti Chartijos strategijos įgyvendinimo pažangą. Ataskaitoje apžvelgiamos priemonės, kurių imtasi 2020–2025 m. siekiant sustiprinti Chartijos taikymą ES lygmeniu ir valstybėse narėse. Joje taip pat atkreipiamas dėmesys į likusias su tokiu sustiprinimu susijusias problemas ir nurodoma, kuriose srityse reikia dėti daugiau pastangų, siūlomos tobulintinos sritys ir remiamas glaudesnis ES institucijų, valstybių narių ir kitų suinteresuotųjų subjektų bendradarbiavimas antrojoje strategijos įgyvendinimo pusėje.

Komisija surinko duomenis šiai ataskaitai surengusi **įvairias tikslines konsultacijas** ir pateikusi kvietimą teikti informaciją⁸. Ši ataskaita grindžiama kokybiniu konsultacijų metu gautų atsiliepimų vertinimu, įskaitant tikslines konsultacijas internetu su: i) valstybėmis narėmis⁹; ii) Chartijos ryšių punktais¹⁰; iii) vietos ir regionų valdžios institucijomis¹¹; iv) Europos nacionalinių žmogaus teisių institucijų tinklu (Europos NŽTI tinklu), Europos lygybės įstaigų tinklu („Equinet“), Europos ombudsmenų tinklu ir jų nariais¹²; v) teisėjais ir kitais teisingumo srities specialistais, teisininkų mokymo paslaugų teikėjais ir jų tinklais¹³; vi) Komisijos tarnybomis ir vii) ES pagrindinių teisių agentūra (FRA). FRA pagrindinių teisių

⁶ Chartijos 51 straipsnio 1 dalis.

⁷ Jei valstybės narės priima įstatymus srityje, kuri nepriskiriama ES kompetencijai ir kurioje netaikoma ES teisė, jos neįgyvendina ES teisės ir Chartija netaikoma. Vis dėlto dauguma Chartijoje nustatytų pagrindinių teisių taip pat yra įtvirtintos nacionalinėse konstitucijose ir teismų praktikoje, taip pat Europos žmogaus teisių konvencijoje, kurią yra pasirašiusios visos valstybės narės.

⁸ [Išsakykite savo nuomonę. Chartijos strategijos laikotarpio vidurio peržiūra.](#)

⁹ Atsakymus pateikė 20 dalyvaujančių valstybių narių: AT, BE, BG, CY, DK, FI, FR, DE, HU, IE, IT, LU, NL, PL, PT, RO, SK, SI, ES ir SE.

¹⁰ Atsakymus pateikė 12 dalyvaujančių Chartijos ryšių punktų: AT, BE, HR, CY, FI, LV, LT, MT, NL, RO, ES ir SE.

¹¹ 51 dalyvis.

¹² 23 dalyviai.

¹³ 112 dalyvių.

platformoje¹⁴ surengtos konsultacijos internetu su pilietine visuomene ir keletas konsultacinių susitikimų¹⁵.

2. Veiksmingo Chartijos taikymo valstybėse narėse užtikrinimas

Valstybės narės atlieka svarbų vaidmenį įgyvendinant ir taikant Chartiją, o nacionalinės valdžios institucijos, įgyvendindamos ES teisę, užtikrina visapusišką pagrindinių teisių įtvirtinimą. Todėl Chartijos strategijoje Komisija išipareigojo **stiprinti partnerystę su valstybėmis narėmis, kad būtų užtikrintas veiksmingas Chartijos įgyvendinimas ir taikymas**, užkertant kelią pagrindinių teisių pažeidimams, skatinant informuotumą apie pagrindines teises, didinant koordinavimą ir užtikrinant vykdymą.

2.1. Chartijos ryšių punktai

Siekdamos užtikrinti veiksmingą koordinavimą ir bendradarbiavimą taikant Chartiją, dauguma valstybių narių paskyrė nacionalinį Chartijos ryšių punktą¹⁶. Komisija rėmė ryšių punktų darbą organizuodama informacinius susitikimus ir keitimasi geriausios praktikos pavyzdžiais internetu ir gyvai, taip pat dalydamasi naujausia informacija apie Chartiją. Siekdama toliau stiprinti šias pastangas, Komisija organizuos Chartijos ryšių punktų, kaip **Komisijos tinklo**, darbą, kad būtų reguliariai keičiamasi informacija apie Chartijos įgyvendinimą ir taikymą.

Nacionalinės administracijos gali geriausiai nustatyti, kaip turėtų būti organizuojamos Chartijos ryšių punktų užduotys, kad būtų veiksmingai pagerintas pagrindinių teisių koordinavimas, atsižvelgiant į kiekvienos šalies aplinkybes¹⁷. Konsultacijų metu taip pat paaiškėjo, jog esama potencialo ryšių punktam glaudžiau bendradarbiauti su pagrindinių teisių įstaigomis, pilietine visuomene ir vietos bei regionų valdžios institucijomis¹⁸. Todėl Komisija ragina valstybes nares stiprinti su Chartija susijusias informavimo, informuotumo didinimo ir gebėjimų stiprinimo priemones nacionaliniu lygmeniu, be kita

¹⁴ [Pilietinė visuomenė ir Pagrindinių teisių platforma](#). Iš viso gautas 101 atsakymas. Konsultacijų informacija buvo išplatinta per FRA pagrindinių teisių platformą. Šioje platformoje dalyvauja daugiau kaip 1 000 pilietinės visuomenės organizacijų, profesinių sąjungų, religinių organizacijų, akademinėi bendruomenei ir mokslinių tyrimų įstaigoms atstovaujančių ekspertų ir pavienių žmogaus teisių gynėjų.

¹⁵ Su Tarybos Pagrindinių teisių, piliečių teisių ir laisvo asmenų judėjimo darbo grupe; Europos Parlamento Piliečių laisvių, teisingumo ir vidaus reikalų komitetu; Europos regionų komiteto Pilietybės, valdymo, institucinių ir išorės reikalų komisija; Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Pagrindinių teisių ir teisinės valstybės principų *ad hoc* grupe ir Jungtinių Tautų vyriausiojo žmogaus teisių komisaro biuru.

¹⁶ Konsultacijos su valstybėmis narėmis, 2 klausimas.

¹⁷ Ryšių punktų užduotys yra įvairios ir apima dalijimąsi informacija ir geriausios praktikos pavyzdžiais Chartijos klausimais (92 proc.), mokymo apie Chartiją paslaugų teikimą ar koordinavimą (58 proc.), pagalbą valdžios institucijoms vertinant teisės aktų ir politikos krypties poveikį pagrindinėms teisėms (25 proc.), Chartijos populiarinimo renginių organizavimą, su ES finansavimu susijusią veiklą ir ataskaitų apie Chartiją teikimą Komisijai ir FRA; konsultacijos su Chartijos ryšių punktais, 2 klausimas; konsultacijos su valstybėmis narėmis, 3 klausimas. Pagrindinės problemos yra laiko trūkumas dėl kitų darbo užduočių (83 proc.), plati galimų užduočių aprėptis (83 proc.) ir neaiškios Komisijos gairės (67 proc.); konsultacijos su Chartijos ryšių punktais, 7 klausimas; konsultacijos su valstybėmis narėmis, 6 klausimas.

¹⁸ Dauguma ryšių punktų užduočių vykdomos vyriausybėse (67 proc.), bendradarbiaujant su ES (33 proc.), pilietine visuomene (25 proc.) ir NŽTI, lygybės įstaigomis ir ombudsmenais (17 proc.); konsultacijos su Chartijos ryšių punktais, 5 klausimas.

ko, **remiant Chartijos ryšių punktų veiklą** ir į šį darbą įtraukiant pilietinę visuomenę bei nacionalines žmogaus teisių institucijas (toliau – NŽTI).

2.2. Mokymo apie Chartiją skatinimas

Chartijos strategijoje valstybių narių prašoma populiarinti Chartijos taikymą ir informuotumą apie ją, rengiant **gaires ir mokymą nacionalinėms, regionų bei vietos administracijoms ir dalijantis geriausios praktikos pavyzdžiais**¹⁹, ir skatinti abipusį mokymąsi apie Chartiją. Nors pusė valstybių narių surengė specialius mokymo kursus Chartijos klausimais²⁰, reikia tikslingesnio mokymo siekiant užtikrinti, kad atitinkamos institucijos turėtų pakankamai žinių apie pagrindines teises²¹. Komisija toliau remia šias pastangas, **pradėdama tarpusavio mokymosi apie Chartiją programą, kad padėtų nacionaliniams suinteresuotiesiems subjektams įgyvendinti ir taikyti Chartiją** per tarpusavio mainus, praktinius seminarus ir tarpvalstybinį dalijimąsi geriausia praktika.

FRA rėmė Chartijos taikymą nacionaliniu lygmeniu rinkdama ir analizuodama duomenis, be kita ko, savo **ataskaitose apie pagrindinių teisių būklę ir Chartipedijoje**²². Kad būtų galima keistis geriausia su Chartija susijusia praktika, FRA ir Komisija nuo 2023 m. rengia **metinį internetinį renginį „CharterXchange“**, kuriame specialistai ir kiti suinteresuotieji dalyviai, įskaitant nacionalines administracijas, dalijasi patirtimi ir aptaria su Chartijos taikymu susijusias problemas ir galimybes²³.

Komisija ir FRA **parengė mokymo apie Chartiją programas bei medžiagą ir toliau didins informuotumą apie esamą medžiagą**, informaciją ir priemones. Valstybės narės taip pat raginamos parengti informacinę ir mokomąją medžiagą apie Chartiją savo nacionalinėmis kalbomis, be kita ko, kai aktualu, išverčiant esamas FRA Chartijos priemones ir pritaikant jas pagal nacionalines aplinkybes.

2.3. Dažnesnis poveikio pagrindinėms teisėms vertinimų naudojimas nacionaliniu lygmeniu

Chartijos strategijoje valstybės narės paragintos **naudoti poveikio vertinimus ir teisėkūros kontrolės procedūras** siekiant užtikrinti, kad ES teisės įgyvendinimo iniciatyvos atitiktų

¹⁹ 16 valstybių narių Europos e. teisingumo portale yra pasidalijusios geriausios praktikos taikant Chartiją pavyzdžiais ([valstybių narių geriausia praktika taikant Chartiją](#)). 58 proc. atsakymus pateikusių valstybių narių nurodė atnaujinusios portalą (konsultacijos su valstybėmis narėmis, 10 klausimas); 23 valstybės narės pateikė informacijos apie tai, kur kreiptis dėl teisių gynimo priemonių pagrindinių teisių pažeidimų atveju ([nacionaliniai teismai ir kitos neteisminės įstaigos](#)).

²⁰ 53 proc. atsakymus pateikusių valstybių narių; konsultacijos su valstybėmis narėmis, 9 klausimas. Kadangi konsultacijose dalyvavo tik 20 valstybių narių, rezultatai tebėra tik orientaciniai.

²¹ Konsultacijos su valstybėmis narėmis, 25 klausimas.

²² FRA indėlis, p. 3–4, nurodant [Chartipediją](#) ir [2025 m. ataskaitą apie pagrindinių teisių būklę. Chartipedijoje](#) Chartijos straipsniai pateikti visomis ES kalbomis, teismų praktikos ir teisės aktų nuorodos pateiktos anglų kalba ir atitinkamos šalies nacionaline kalba. [Chartijos vadovas](#), [instruktoriaus vadovas](#) ir [e. mokymosi kursai](#) prieinami visomis kalbomis, išskyrus GA ir MT. Žr. [FRA medžiagą ir išteklius apie Chartiją, Chartijos informacijos suvestines](#).

²³ Pvz., [Antrasis metinis ES renginys „CharterXchange“](#), [Trečiasis metinis ES renginys „CharterXchange“](#).

Chartiją²⁴. Kai kurios valstybės narės parengė gaires ir naudojami patariamaisiais organais bei viešomis konsultacijomis, kad padėtų taikyti Chartiją, o ministerijos ir parlamentiniai organai taip pat atlieka pagrindinį vaidmenį prižiūrint ir peržiūrint pasiūlymų dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų atitiktį Chartijai²⁵. Be to, iš FRA tyrimų matyti, kad pasiūlymų dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų poveikio pagrindinėms teisėms vertinimai²⁶ nėra atliekami sistemingai, ir *ex post* vertinimai yra išimtis, o ne taisyklė. Tai reiškia, kad reikia toliau remti nacionalines valdžios institucijas vertinant nacionalinių teisės aktų, kuriais į nacionalinę teisę perkeliama ES įsipareigojimai, galimą poveikį pagrindinėms teisėms, kai perkėlimo į nacionalinę teisę priemonės galėtų turėti didelį poveikį Chartijoje įtvirtintoms teisėms. Komisija ragina Chartijos ryšių punktus skleisti atitinkamas priemones ir informaciją nacionalinio ir vietos lygmens politikos formuotojams, kad jie galėtų atlikti tokius poveikio vertinimus.

2.4. Vietos ir regionų valdžios institucijų vaidmuo

Chartija naudojami vietos ir regionų valdžios institucijos²⁷, o **FRA žmogaus teisių miestų sistema**²⁸ laikoma naudinga priemone, padedančia joms parengti pagrindinėmis teisėmis grindžiamus veiksmų planus ir sukurti tinklus²⁹. Specialios mokymo priemonės kuriamos pagal projektą **RIGHTSCITIES**³⁰, finansuojamą pagal **Piliečių, lygybės, teisių ir vertybių programą (CERV)**. Nuo 2021 m. Komisija padeda vietos ir regionų valdžios institucijoms populiarinti Chartiją pagal Piliečių, lygybės, teisių ir vertybių programos kvietimą teikti pasiūlymus dėl **miestų partnerystės projektų**³¹. Miestų partnerystė suteikia galimybių įvairių šalių savivaldybėms bendradarbiauti, todėl vietos valdžios institucijos taikydamos Chartiją gali spręsti bendras problemas. Pavyzdžiui, projektais daugiausia dėmesio skirta

²⁴ 79 proc. atsakymus pateikusių valstybių narių nurodo naudojančios poveikio vertinimus ir teisėkūros kontrolę, kad užtikrintų Chartijos laikymąsi (konsultacijos su valstybėmis narėmis, 7 klausimas).

²⁵ 37 proc. atsakymus pateikusių valstybių narių paskelbė gaires valdžios institucijoms dėl poveikio Chartijai vertinimo perkeliama ES teisės aktus į nacionalinę teisę ir juos įgyvendinant; konsultacijos su valstybėmis narėmis, 7 klausimas. Nacionalinių parlamentų vaidmenį paminėjo DE, FI, HU, IE ir ES; konsultacijos su valstybėmis narėmis, 8 klausimas. 53 proc. šių valstybių narių nacionalinėms, vietos ar regionų valdžios institucijoms buvo surengti specialūs mokymo kursai.

²⁶ Poveikio žmogaus teisėms vertinimai apima 1) *ex ante* poveikio vertinimus (galimo teisės aktų poveikio vertinimą); 2) teisinę kontrolę (pasiūlymo dėl teisėkūros procedūra priimamo akto vertinimą atsižvelgiant į pagrindinių teisių standartus) ir 3) *ex post* vertinimus (atgaline data atliekamus vertinimus siekiant nustatyti, kaip teisės aktai paveikė pagrindines teises po to, kai jie buvo įgyvendinti); FRA, 2025m., „Better legislation: Human rights impact assessments in lawmaking“.

²⁷ Atsakymus pateikusių vietos ir regionų valdžios institucijos naudojami Chartija siekdamas pagrįsti politiką ir sprendimų priėmimą (33 proc.), skirdamos ES finansavimą (33 proc.) ir didindamos informuotumą (25 proc.); konsultacijos su vietos ir regionų valdžios institucijomis, 6 klausimas. Jos nurodo, kad lygybė ir nediskriminavimas (80 proc.), būstas, sveikata, švietimas, socialinė apsauga ir parama pažeidžiamoms grupėms (59 proc.), asmens duomenų apsauga (49 proc.) ir vietos demokratija (57 proc.) yra tos politikos sritys, kuriose jos gali veiksmingiausiai naudotis Chartija; konsultacijos su vietos ir regionų valdžios institucijomis, 11 klausimas. 52,94 proc. respondentų buvo iš Lenkijos, o tai turi įtakos šių konsultacijų įtikinamumui.

²⁸ [Žmogaus teisių miestai ES. Teisių stiprinimo vietos lygmeniu sistema](#). Apie šią sistemą žino 41 proc. respondentų.

²⁹ Konsultacijos su vietos ir regionų valdžios institucijomis, 10 klausimas.

³⁰ [RIGHTSCITIES. Raoulio Wallenbergo žmogaus teisių ir humanitarinės teisės institutas. RIGHTSCITIES–LBI für Grund- und Menschenrechte.](#)

³¹ Iš 400 2021–2025 m. finansuotų projektų apie 10 proc. yra susiję su Chartija.

nediskriminavimui, įtraukčiai, demokratiniam aktyvumui, lyčių lygybei ir mažumoms priklausančių asmenų teisėms.

Reikia daugiau informacijos apie jos pridėtinę vertę, palyginti su kitomis žmogaus teisių priemonėmis, ir apie tai, kada ji taikytina vietos lygmeniu³². Iš konsultacijų rezultatų matyti, kad reikia tolesnės praktinės paramos, pavyzdžiui, pritaikyto mokymo, informuotumo didinimo ir finansavimo³³. Todėl Komisija **ragina valstybes nares padėti vietos ir regionų valdžios institucijoms taikyti Chartiją**, pavyzdžiui, naudojant medžiagą, parengtą įgyvendinant projektą RIGHTSCITIES.

2.5. Prevencija, stebėseną ir vykdymo užtikrinimas

Pagal ES teisę pagrindinė atsakomybė už tinkamą ES teisės taikymą tenka nacionalinėms valdžios institucijoms. Nacionaliniai teismai atlieka svarbų vaidmenį užtikrinant Chartijos vykdymą, taikydami ir aiškindami ES teisę vidaus teisinėje sistemoje. Prejudicinio sprendimo priėmimo mechanizmu sukuriama Europos Sąjungos Teisingumo Teismo ir nacionalinių teismų dialogo mechanizmas, kuriuo siekiama užtikrinti vienodą Sąjungos teisės, įskaitant Chartiją, aiškinimą.

Chartijos strategijoje Komisija pabrėžė nuolatinio **dialogo su valstybėmis narėmis** svarbą siekiant **užkirsti kelią pagrindinių teisių pažeidimams**³⁴. Toks dialogas visų pirma vyksta konkrečioms politikos sritims skirtose darbo grupėse³⁵ ir vykdamas tarpusavio mokymosi veiklą³⁶. Kartu Komisija dar kartą patvirtino savo įsipareigojimą **stebėti Chartijos ir susijusių ES teisės aktų taikymą** ir atidžiai stebėti atvejus, kai valstybė narė, įgyvendindama ES teisę, sistemingai netaiko Chartijos³⁷. Pastaraisiais metais Komisija pradėjo pažeidimo nagrinėjimo procedūras³⁸, susijusias su pagarba konkrečioms Chartijoje nustatytoms teisėms,

³² Konsultacijos su vietos ir regionų valdžios institucijomis, 15 ir 21 klausimai. 47 proc. respondentų nesiima iniciatyvų, kad jų valdžios institucijos aktyviau naudotųsi Chartija, o 33 proc. nežino apie tokias iniciatyvas; konsultacijos su vietos ir regionų valdžios institucijomis, 12 klausimas.

³³ Konsultacijos su vietos ir regionų valdžios institucijomis, 21 ir 22 klausimai. 75 proc. atsakymus pateikusių institucijų nedalyvavo mokyme apie Chartiją (7 klausimas), o 26 proc. jų mano, kad turimų mokymo galimybių nepakanka, arba nežino, ar jų pakanka (55 proc.) (8 klausimas).

³⁴ Komisija taip pat surengė mokymą SOLVIT centrams pagrindinių teisių klausimais.

³⁵ Pavyzdžiui, Kovos su neapykantos kalba ir neapykantos nusikaltimais aukšto lygio grupė, kuri padeda valstybėms narėms įgyvendinti Tarybos pamatinį sprendimą 2008/913/TVR; ekspertų grupė, padedanti valstybėms narėms į nacionalinę teisę perkelti ir įgyvendinti Direktyvą (ES) 2019/1937 dėl asmenų, pranešančių apie Sąjungos teisės pažeidimus, apsaugos; ES vaiko teisių tinklas, kuris yra ES vaiko teisių strategijos ir Komisijos rekomendacijos dėl integruotųjų vaiko apsaugos sistemų įgyvendinimo dialogo platforma; Smurto dėl lyties ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos tinklas; Nediskriminavimo, lygybės ir įvairovės aukšto lygio grupė, kuri remia Komisijos pastangas kovoti su diskriminacija ir skatinti lygybę bei įvairovę; Europos lygybės sričių teisės tinklas, teikiantis informaciją apie lygybės direktyvų laikymąsi.

³⁶ Pavyzdžiui, tarpusavio mokymosi programa lyčių lygybės srityje, partnerystės iniciatyvos kovos su neapykantos kalba ir neapykantos nusikaltimais srityje ir ES vaikų dalyvavimo platforma.

³⁷ Laikydamosi subsidiarumo principo, Komisija paprastai nesikiša į pavienius atvejus, susijusius su pagrindinių teisių pažeidimais, kuriuos nacionalinės valdžios institucijos ir teismai turi nagrinėti taikydami nacionalines teisių gynimo priemones. Ji įsikiš tik jei bus elementų, rodančių, kad esama nuostatų ar sistemingos praktikos, kuriomis pažeidžiami iš Sąjungos teisės kylantys įsipareigojimai. Taip pat žr. 5 punktą „Žmonių informuotumo apie Chartijoje įtvirtintas jų teises didinimas“.

³⁸ [Pažeidimo nagrinėjimo bylos ES. Pažeidimo nagrinėjimo bylos, direktyvų perkėlimas į nacionalinę teisę ir pirminis dialogas](#). Žr., pavyzdžiui, [Bylą C-204/21, Komisija / Lenkija \(Teisėjų nepriklausomumas ir privatumas\)](#), [Bylą C-808/21, Komisija / Čekijos Respublika \(Susirinkimų ir asociacijų laisvė\)](#), [Bylą C-769/22, Komisija / Vengrija \(Žmogaus orumas, asmens duomenų apsauga ir teisė į privatų ir šeimos gyvenimą, saviraiškos laisvė ir](#)

kaip antai teisei į veiksmingą teisinę gynybą, asmens duomenų apsaugai, teisei į privatų ir šeimos gyvenimą, teisei laisvai rinktis į taikius susirinkimus, asociacijų laisvei, nediskriminavimui dėl pilietybės, lyties ar seksualinės orientacijos, pagarbai žmogaus orumui, saviraiškos laisvei ir žiniasklaidos pliuralizmui, advokato teisei neatskleisti profesinės paslapties ir nekaltumo prezumpcijai.

Nuo 2021 m. Komisija teikia **metines Chartijos taikymo ataskaitas**, kuriose nagrinėjamas Chartijos poveikis konkrečiose politikos srityse³⁹. Chartijos strategija ir metinės Chartijos taikymo ataskaitos yra platesnio ES lygmens pastangų stiprinti pagrindines vertybes, įskaitant pagarbą žmogaus teisėms, teisinei valstybei, demokratijai ir lygybei, dalis. Šios pastangos taip pat apima metines teisinės valstybės principo taikymo ataskaitas⁴⁰, Europos demokratijos veiksmų planą, demokratijos gynimo dokumentų rinkinį⁴¹, ataskaitas dėl ES pilietybės⁴², Europos demokratijos skydą⁴³, pilietinės visuomenės strategiją⁴⁴ ir strategijas, kuriomis siekiama patenkinti konkrečių teisių turėtojų grupių poreikius⁴⁵.

Rengdama metines Chartijos taikymo ataskaitas, Komisija bendradarbiauja su kitomis ES institucijomis ir agentūromis, visų pirma FRA, kad surinktų ataskaitoms reikalingą informaciją ir duomenis, ir vykdo plataus masto konsultacijas su suinteresuotaisiais subjektais⁴⁶. **Chartijos taikymo ataskaitos yra vertingos priemonės, kuriomis pabrėžiama pagrindinių teisių svarba įvairiose politikos srityse**, kartu primenant plačią Chartijos taikymo sritį ir taikomumą. Šios ataskaitos taip pat laikomos naudingomis pilietinei visuomenei ir teisminėms institucijoms⁴⁷, nes jose reguliariai pateikiamos apibendrintos atitinkamų ES teisės aktų santraukos, advokatavimo veiklos gairės remiant pagrindines teises ir apskritai pabrėžiant esamų problemų pripažinimą⁴⁸. Tačiau suinteresuotieji subjektai paragino dažniau naudoti ataskaitas kaip stebėsenos priemones, visų pirma siūlydami sutelkti dėmesį į konkrečių Chartijoje nustatytų teisių apsaugą ir įtraukti į jas teismų sprendimų nuorodas.

teisė gauti informaciją, nediskriminavimas), [Bylą C-92/23](#), Komisija / Vengrija (Teisė teikti žiniasklaidos paslaugas radijo dažniu), [Bylą C-829/24](#), Komisija / Vengrija (Apsauga nuo užsienio politinio kišimosi) ir [Bylą C-57/25](#), Komisija / Estija (Veiksmingos teisminės teisių gynimo priemonės).

³⁹ [Paskelbtos keturios metinės Chartijos taikymo ataskaitos](#), kuriose daugiausia dėmesio skiriama pagrindinėms teisėms skaitmeniniame amžiuje, klestinčiai pilietinei erdvei, veiksmingai teisinei apsaugai ir teisei kreiptis į teismą, taip pat pagrindinių teisių finansavimui.

⁴⁰ [2025 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaita](#). Stebėseną taip pat apima tokie klausimai kaip teismų nepriklausomumas ir pilietinei erdvei palanki sistema, kurie yra tiesiogiai susiję su pagrindinių teisių taikymu.

⁴¹ Įskaitant [JOIN\(2025\) 791 final](#) ir [COM/2025/790 final](#).

⁴² [ES pilietybės ataskaitos](#).

⁴³ [JOIN/2025/791 final](#).

⁴⁴ [COM/2025/790 final](#).

⁴⁵ Pavyzdžiui, [ES vaiko teisių strategija](#). Dėl lygybės sąjungos strategijų žr. 107 išnašą.

⁴⁶ Dėl suinteresuotųjų subjektų, su kuriais konsultuotasi rengiant šią ataskaitą, žr. 1 skyrių.

⁴⁷ Konsultacijos su pilietine visuomene, 19 klausimas; 68,32 proc. respondentų žino apie ataskaitas. Konsultacijos su teisės specialistais, 19 klausimas; 72,22 proc. respondentų žino apie ataskaitas.

⁴⁸ Europos NŽTI tinklo teigimu, tai, kad Komisija skyrė ypatingą dėmesį informacijos rinkimui iš pagrindinių suinteresuotųjų subjektų rengiant metinę Chartijos taikymo ataskaitą, padidino suinteresuotųjų subjektų aktualumo ir jų poreikių pripažinimą ES lygmeniu. Europos NŽTI tinklo indėlis į konsultacijas su nacionalinėmis žmogaus teisių institucijomis, p. 5.

Komisija ieškos būdų, kaip toliau plėtoti Chartijos taikymo ataskaitas, kad būtų galima išsamiau apžvelgti pagrindinius pokyčius, susijusius su konkrečių Chartijoje nustatytų teisių pasirinktoje srityje taikymu, įskaitant atitinkamus teismo sprendimus. Komisija savo išvadas pagrįs atitinkamais Eurostato ir kitų svarbių šaltinių duomenų rodikliais, kai jų bus. Ji atliks galimybių studiją, kad išanalizuotų tolesnes galimybes stiprinti pagrindinių teisių stebėseną rengiant metines temines Chartijos taikymo ataskaitas. Šie aspektai taip pat bus aptarti naujoje Pilietinės visuomenės platformoje, kuri bus sukurta 2026 m.⁴⁹

Iš konsultacijų matyti, kad su **Chartijos taikymo ataskaitomis susijusi tolesnė nacionalinio lygmens veikla** tebėra ribota⁵⁰. Todėl Komisija **ragina valstybes nares aktyviau įgyvendinti tolesnius veiksmus, susijusius su Chartijos taikymo ataskaitomis**, visų pirma organizuojant renginius su svarbiomis suinteresuotųjų subjektų grupėmis, kuriuose aptariama metinės ataskaitos tema, atsižvelgiant į nacionalines aplinkybes.

Komisija taip pat paragino Europos Parlamentą ir Tarybą rengti esmines diskusijas dėl tolesnių veiksmų, susijusių su Chartijos taikymo ataskaitomis. 2021 m. Taryba priėmė **Tarybos išvadas dėl Chartijos taikymo stiprinimo**, kuriose išsamiai išdėstytos priemonės, kurių valstybės narės galėtų imtis strategijos įgyvendinimui remti⁵¹. Kiekvienais metais ji paprašė Komisijos pateikti valstybėms narėms Chartijos taikymo ataskaitos išvadas ir priėmė Tarybos išvadas ataskaitos tema su tolesnėmis rekomendacijomis⁵².

Strategijoje Komisija taip pat paragino Europos Parlamentą ir nacionalinius parlamentus plėtoti **tarpparlamentinį bendradarbiavimą Chartijos taikymo srityje**. Ji vėl prašo Europos Parlamento įtraukti nacionalinius parlamentus stiprinant Chartijos taikymą, be kita ko, organizuojant **tarpparlamentinį koordinavimo susitikimą Chartijos taikymo klausimais**. Komisija yra pasirengusi remti šios iniciatyvos plėtojimą.

2.6. Chartijos vertybių apsaugos užtikrinimas ES lėšomis

ES finansavimas yra labai svarbus remiant ES politikos įgyvendinimą. Siekiant užtikrinti, kad ES lėšos būtų naudojamos laikantis Chartijos, į Bendrųjų nuostatų reglamentą (toliau – BNR)⁵³ įtraukta **horizontalioji reikiama sąlyga dėl veiksmingo Chartijos taikymo ir įgyvendinimo (toliau – Chartijos horizontalioji reikiama sąlyga)**⁵⁴. Pagal Chartijos

⁴⁹ [COM/2025/790 final](#).

⁵⁰ 37 proc. valstybių narių pranešė organizavusios tolesnius veiksmus; konsultacijos su valstybėmis narėmis, 11 klausimas. Kai kurios nusiuntė ataskaitą susipažinti atsakingam ministrui (HU) arba ministerijoms ir nacionalinėms žmogaus teisių institucijoms (LU, ES). BG išvadamis remtasi rengiant būsimą teisininkų mokymo veiklą. PL ir PT surengė tolesnių veiksmų renginius. Taip pat žr. konsultacijas su nacionalinėmis žmogaus teisių institucijomis, lygybės įstaigomis ir ombudsmenais, 27 klausimas.

⁵¹ [Tarybos išvados dėl Pagrindinių teisių chartijos taikymo stiprinimo Europos Sąjungoje](#).

⁵² [Tarybos išvados dėl skaitmeninio įgalėjimo siekiant apsaugoti pagrindines teises ir užtikrinti jų vykdymą skaitmeniniame amžiuje; Tarybos išvados dėl ES pagrindinių teisių chartijos taikymo. Pilietinės erdvės vaidmuo saugant ir propaguojant pagrindines teises ES; Išvados dėl ES pagrindinių teisių chartijos taikymo „Pasitikėjimo skatinimas užtikrinant veiksmingą teisinę apsaugą ir teisę kreiptis į teisumą“; Tarybos išvados „ES pagrindinių teisių chartijos taikymas. Pagrindinių teisių propagavimo, apsaugos ir įgyvendinimo užtikrinimo finansavimas“.](#)

⁵³ [Reglamentas \(ES\) 2021/1060](#).

⁵⁴ Horizontalioji reikiama sąlyga dėl veiksmingo ES pagrindinių teisių chartijos taikymas ir įgyvendinimo numatyta BNR III priede. Be Chartijos horizontaliosios reikiamos sąlygos, Bendrųjų nuostatų reglamento 9

horizontaliąją reikiamą sąlygą reikalaujama, kad valstybės narės nustatytų tvarką, kuria būtų užtikrinama, kad BNR fondų lėšomis remiamos programos atitiktų Chartiją visais programavimo ir įgyvendinimo etapais. Jos raginamos į šiuos susitarimus įtraukti pilietinės visuomenės organizacijas, pavyzdžiui, nepriklausomas pagrindinių teisių įstaigas. Valstybės narės taip pat privalo nustatyti ataskaitų teikimo stebėsenos komitetams tvarką, taikomą tais atvejais, kai veiksmai neatitinka Chartijos, ir kai gaunama skundų dėl su Chartija susijusių klausimų.

Komisija toliau stebės, ar Chartijos horizontaliosios reikiamos sąlygos laikomasi visą programavimo laikotarpį, ir prireikus imsis reikiamų priemonių atitiktai užtikrinti⁵⁵. Tačiau iš konsultacijų matyti, kad reikia daugiau informacijos ir gairių, kurios padėtų ES lėšas valdančioms nacionalinėms ir regionų valdžios institucijoms taikyti Chartiją, pavyzdžiui, teikiant gaires per mokymo modulius, stiprinant gebėjimus arba keičiantis geriausios praktikos pavyzdžiais⁵⁶. Atsižvelgiant į Chartijos strategijoje priimtą įsipareigojimą, tokios gairės paskelbtos kaip **vadovas, kuriuo nacionalinės ir regionų valdžios institucijos ir įstaigos gali vadovautis užtikrinamos nuoseklų ir veiksmingą Chartijos horizontaliosios reikiamos sąlygos įgyvendinimą**⁵⁷. Komisija išvers vadovą į oficialiąsias ES kalbas, siekdama užtikrinti, kad jis būtų prieinamas nacionaliniams suinteresuotiesiems subjektams. Komisija taip pat išnagrinės, ar kitoje daugiametėje finansinėje programoje (toliau – DFP) reikia imtis tolesnių veiksmų, pavyzdžiui, gebėjimų stiprinimo veiklos arba keitimosi geriausios praktikos pavyzdžiais.

Į Komisijos pasiūlymą dėl kito laikotarpio DFP įtrauktos griežtos apsaugos priemonės ir paskatos, kad ES finansavimas atitiktų Chartiją ir teisinės valstybės principą⁵⁸. Teisinės valstybės principų ir Chartijos laikymasis yra būtina finansinės paramos teikimo sąlyga. Kad jų nacionaliniai ir regioniniai planai būtų patvirtinti, valstybės narės turės įrodyti, kad jos įdiegė tinkamus mechanizmus, kuriais užtikrinama, kad įgyvendinant fondų finansavimą būtų laikomasi teisinės valstybės principo ir Chartijos horizontaliosios reikiamos sąlygos.

3. Pilietinės visuomenės organizacijų, teisių gynėjų ir teisingumo srities specialistų įgalinimas

3.1. Pilietinė visuomenė

Chartijos strategijoje pabrėžiamas nepakeičiamas PVO ir žmogaus teisių gynėjų indėlis užtikrinant, kad kiekvienas galėtų naudotis pagrindinėmis teisėmis. Strategijoje Komisija paragino **valstybes nares skatinti palankią ir saugią aplinką pilietinės visuomenės**

straipsnyje nustatyti horizontalieji principai, pagal kuriuos reikalaujama, kad Komisija ir valstybės narės, įgyvendindamos fondų finansavimą, gerbtų pagrindines teises ir laikytųsi Chartijos.

⁵⁵ Daugiau informacijos apie Chartijos horizontaliosios reikiamos sąlygos įgyvendinimo stebėsenos mechanizmus ir procedūras pateikta Chartijos strategijoje, p. 9, ir [2024 m. Chartijos taikymo ataskaitoje](#), p. 21–22.

⁵⁶ Konsultacijos su valstybėmis narėmis, 15 ir 16 klausimai.

⁵⁷ [Pagrindinių teisių ES finansavimo srityje vadovas](#).

⁵⁸ COM(2025) 46, p. 12.

organizacijoms ir žmogaus teisių gynėjams savo šalyje, taip pat ir vietos lygmeniu⁵⁹.

Komisija paskyrė **2022 m. Chartijos taikymo ataskaitą klestinčiai pilietinei erdvei**⁶⁰, kurioje apibūdino pilietinės visuomenės organizacijų, žmogaus teisių gynėjų, nacionalinių žmogaus teisių institucijų, lygybės įstaigų ir ombudsmenų vaidmenį remiant Chartijos taikymą, apžvelgė priemones, kurių imtasi ES ir nacionaliniu lygmenimis siekiant jas apsaugoti, remti ir įgalinti, ir nustatė su tuo susijusias problemas, spragas ir tobulintinas sritis. Ataskaitoje pažymėta, kad **pilietinė erdvė visoje ES toliau siaurėja**⁶¹, nes pilietinės visuomenės bei žmogaus teisių gynimo organizacijos ir jų nariai praneša apie grasinimus ir priekabiavimą⁶².

Vykdydama tolesnę veiklą, susijusią su 2022 m. Chartijos ataskaita, Komisija surengė keletą seminarų dėl priemonių, kurių reikia siekiant toliau įgalinti, apsaugoti ir remti pilietinę visuomenę; jie buvo užbaigti 2023 m. lapkričio mėn. surengtu aukšto lygio renginiu⁶³. Galutinėje ataskaitoje⁶⁴ valstybėms narėms ir ES institucijoms rekomenduota įsipareigoti saugoti, skatinti ir remti pilietinę erdvę ES. Šios išvados buvo įtrauktos į 2023 m. **Komisijos rekomendaciją dėl piliečių ir pilietinės visuomenės organizacijų įsitraukimo ir veiksmingo dalyvavimo viešosios politikos formavimo procesuose skatinimo**⁶⁵. Atsižvelgdama į šią rekomendaciją, Komisija parengė priemones, kuriomis siekiama įtraukti piliečius į politikos formavimo procesą, visų pirma Europos piliečių forumus, ir tai galėtų įkvėpti nacionalines ir vietos valdžios institucijas parengti savo piliečių dalyvavimo strategijas. 2024 m. Komisija taip pat priėmė **dvi direktyvas dėl lygybės įstaigų veikimo minimaliųjų standartų**, kad padidintų jų veiksmingumą ir užtikrintų nepriklausomumą⁶⁶.

Remdamasi šiomis iniciatyvomis ir reaguodama į pilietinės visuomenės raginimus, 2025 m. lapkričio 12 d. Komisija priėmė **ES pilietinės visuomenės strategiją**⁶⁷. Strategijoje nustatyta sistema, kuria siekiama skatinti bendradarbiavimą su PVO, jas apsaugoti bei remti ir užtikrinti tvarų ir skaidrų PVO finansavimą ES ir nacionaliniu lygmenimis. Komisija sukurs **Pilietinės visuomenės platformą**, kad sustiprintų savo bendradarbiavimą su pilietinės visuomenės organizacijomis, dirbančiomis pagrindinių teisių ir kitose ES vertybėmis grindžiamos politikos srityse. Komisija taip pat ragina valstybes nares **įtraukti pilietinę visuomenę į**

⁵⁹ Valstybės narės praneša įgyvendinusios pilietinės visuomenės politiką ir nurodo nacionalines finansavimo galimybes ir teisės aktus, kuriais saugoma asociacijų ir saviraiškos laisvė. Konsultacijos su valstybėmis narėmis, 17 klausimas.

⁶⁰ [COM/2022/716](#), p. 7–12. Taip pat [2025 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaita](#), p. 29–30.

⁶¹ [Pilietinė visuomenė Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra](#), [Pilietinė erdvė EBPO](#), [CIVICUS pilietinės erdvės stebėsenos įrankis](#), [Pilietinis forumas](#). Taip pat [2025 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaita](#), p. 30.

⁶² Žr. [FRA, „Protecting civil society – Update 2023“](#), p. 3; [COM/2022/716](#), p. 13.

⁶³ [Klestinti pilietinė erdvė pagrindinėms ES teisėms puoselėti. Būsimų veiksmų programa](#).

⁶⁴ [Galutinė ataskaita „Klestinti pilietinė erdvė pagrindinėms ES teisėms puoselėti“](#). Europos Komisija.

⁶⁵ [Komisijos rekomendacija \(ES\) 2023/2836](#).

⁶⁶ [Tarybos direktyva \(ES\) 2024/1499](#) ir [Direktyva \(ES\) 2024/1500](#).

⁶⁷ [COM\(2025\) 790 final](#).

nacionaliniu lygmeniu vykdomą su Chartija susijusią veiklą, kad būtų užtikrintas keitimasis informacija ir tarpusavio gebėjimų stiprinimas⁶⁸.

Komisija taip pat įsipareigojo remti pilietinei visuomenei palankią aplinką, visų pirma teikdama **finansavimą pagal Piliečių, lygybės, teisių ir vertybių programą**⁶⁹. 2022–2025 m. daugiau kaip 1,3 mlrd. EUR skirta subjektams, kurie prisideda prie ES sutarties 2 straipsnyje ir Chartijoje įtvirtintų vertybių taikymo⁷⁰.

2025 m. liepos mėn. Komisija priėmė **pasiūlymą dėl naujos finansavimo programos „AgoraEU“**, pagal kurią 2028–2034 m. bus toliau finansuojamas pagrindinių teisių propagavimas ir apsauga pagal jos Demokratijos, piliečių, lygybės, teisių ir vertybių (CERV+) paprogramę⁷¹. Pagal naująją DFP, bendradarbiaudama su nacionaliniais biudžetais ir papildydama kitas Europos ir nacionalinio lygmens pastangas, Europos Sąjunga padės pilietinei visuomenei daryti pažangą taikant Chartiją, be kita ko, įgyvendindama siūlomą programą „AgoraEU“ ir Teisingumo programą⁷², kai ji bus priimta.

Galiausiai Komisija paragino **pilietinės visuomenės tinklus**⁷³ stiprinti savo gebėjimus **bendradarbiaujant mokymo apie Chartiją ir dalijimosi patirtimi srityje**, naudojantis Komisijos ir FRA sukurta parama ir priemonėmis⁷⁴. Ji pažymėjo, kad pilietinės visuomenės organizacijos, žmogaus teisių gynėjai ir nacionalinės žmogaus teisių institucijos, lygybės įstaigos ir ombudsmenai turi geras galimybes dalytis informacija ir padėti žmonėms naudotis teismine apsauga, kai pažeidžiamos jų pagrindinės teisės⁷⁵. **Prie veiksmingo pagrindinių teisių užtikrinimo visų pirma gali prisidėti veiksminga teisminė apsauga ir strateginis bylinėjimasis**, ir Komisija finansavo keletą projektų, kuriais siekiama stiprinti pilietinės visuomenės gebėjimą vykdyti strateginį bylinėjimąsi pagal Chartiją⁷⁶.

⁶⁸ 70 proc. PVO, su kuriomis konsultuotasi, nežinojo apie veiksmus, kuriais siekiama įgalinti pilietinę visuomenę ir kurių ėmėsi nacionalinės, regionų ar vietos valdžios institucijos. Kelios nurodė, kad vyriausybės imasi aktyvių veiksmų pilietinei visuomenei bauginti. Jos iš esmės pastebėjo atotrūkį tarp strategijų ir konkrečių veiksmų, kurių ėmėsi jų valstybės narės. Konsultacijos su PVO, 8 klausimas. Dėl nacionalinės politikos, kuria siekiama suteikti pilietinei erdvei daugiau galių, žr. puslapį „[Pilietinė erdvė. EBPO](#)“.

⁶⁹ Žr. [daugiau informacijos apie programą](#); [2024 m. Chartijos taikymo ataskaita](#), p. 5–9; [SWD/2025/133](#).

⁷⁰ [Piliečių, lygybės, teisių ir vertybių programa. Veiksmingumas. Europos Komisija](#). Daugiau informacijos apie tai, kaip ES finansavimo programos padėjo taikyti Chartiją, pateikta [2024 m. Chartijos taikymo ataskaitoje](#). Taip pat žr. [2025 m. kovo 7 d. Tarybos išvadas](#). Pagal metinius CHAR-LITI kvietimus teikti pasiūlymus buvo finansuojamas gebėjimų stiprinimas ir informuotumo apie Chartiją didinimas, pilietinės erdvės įgalinimas, strateginis bylinėjimasis, kova su neapykantos kalba ir neapykantos nusikaltimais ir pranešėjų apsauga; [ES finansavimo ir konkursų portalas](#)). Pagal Piliečių, lygybės, teisių ir vertybių programos Sąjungos vertybių paprogramę Komisija padėjo Europos tinklams, pilietinės visuomenės organizacijoms ir ekspertų grupėms taikyti Chartiją.

⁷¹ Pasiūlymas dėl reglamento, kuriuo nustatoma 2028–2034 m. programa „AgoraEU“.

⁷² Pasiūlymas dėl reglamento, kuriuo nustatoma 2028–2034 m. Teisingumo programa.

⁷³ Nurodomi tinklai, pavyzdžiui, Europos NŽTI tinklas, Europos lygybės įstaigų tinklas („Equinet“) ir Europos ombudsmenų tinklas, taip pat tinklai, tenkinantys konkrečių grupių poreikius.

⁷⁴ Žr. konsultacijas su Europos NŽTI tinklu, Europos nacionalinių lygybės įstaigų tinklu („Equinet“) ir Europos ombudsmenų tinklu bei jų nariais (pagrindinių teisių įstaigomis), 10 klausimas.

⁷⁵ Tik 30 proc. pagrindinių teisių institucijų nurodo, kad naudojasi Chartija teikdamos informaciją apie galimas teisių gynimo priemones arba paramą aukoms, o 30 proc. nurodo, kad naudojasi Chartija (strateginio) bylinėjimosi procesuose; konsultacijos su pagrindinių teisių įstaigomis, 3 klausimo d. punktas.

⁷⁶ 2022–2024 m. 35 projektams, susijusiems su Chartija, ir strateginiam bylinėjimuisi pagal Piliečių, lygybės, teisių ir vertybių programą buvo skirtas 15 mln. EUR finansavimas.

Siekdama toliau stiprinti pirmiau nurodytų įsipareigojimų įgyvendinimą, **Komisija ragina pilietinės visuomenės organizacijas, žmogaus teisių gynėjus ir nacionalines žmogaus teisių institucijas, lygybės įstaigas ir ombudsmenus dėti daugiau pastangų bendradarbiauti ir dalytis su Chartija susijusia praktika.** Be to, ji ragina tuos suinteresuotuosius subjektus, taip pat teisingumo srities specialistus ir ES finansavimo gavėjus **dalytis su Chartija susijusia teismų praktika ir kita gera praktika su FRA⁷⁷,** kad būtų galima atnaujinti Chartipedijos duomenų bazę.

3.2. Nacionalinių žmogaus teisių institucijų vaidmuo

Antroje Chartijos strategijos kryptyje pabrėžiama **stiprių ir nepriklausomų nacionalinių žmogaus teisių institucijų svarba.** Turėdamos plačius įgaliojimus, apimančius visas pagrindines teises, nacionalinės žmogaus teisių institucijos atlieka unikalų vaidmenį užtikrinant, kad valstybės subjektai saugotų pagrindines teises, ir kuriant vyriausybės ir pilietinės visuomenės ryšius⁷⁸. Todėl Chartijos strategijoje Komisija paragino valstybes nares, kurios nėra įsteigusios nepriklausomos nacionalinės žmogaus teisių institucijos, tai padaryti. Ji taip pat paragino kitas valstybes nares užtikrinti, kad nacionalinėms žmogaus teisių institucijoms būtų suteiktos priemonės ir įrankiai, kad atitiktų Jungtinių Tautų Paryžiaus principus⁷⁹, ir remtis Chartija vykdant savo įgaliojimus. Ji atkreipė dėmesį į Europos NŽTI tinklo vaidmenį padedant valstybėms narėms pasiekti ir išlaikyti savo nacionalinių žmogaus teisių institucijų⁸⁰ A statuso akreditaciją, visų pirma koordinuojant gebėjimų stiprinimą ir dalijantis su Chartija susijusia praktika.

Priėmus Chartijos strategiją, **A statusą įgijo dar penkios nacionalinės žmogaus teisių institucijos** (veikiančios Austrijoje, Kipre, Estijoje, Slovėnijoje ir Švedijoje)⁸¹, o siekiant įsteigti akredituotą nacionalinę žmogaus teisių instituciją padaryta pažanga Čekijoje ir Rumunijoje⁸². Europos NŽTI tinklas, teikdamas technines konsultacijas ir konsultavimo paslaugas, padeda paskirtosioms institucijoms įgyti akreditaciją ir pagerinti statusą. Komisija stebi ombudsmenų, nacionalinių žmogaus teisių institucijų, lygybės įstaigų ir kitų nepriklausomų institucijų padėtį savo teisinės valstybės principo taikymo ataskaitose pagal ramstį „Kiti su stabdžių ir atsvarų sistema susiję instituciniai klausimai“.

Priėmus Chartijos strategiją, **Europos NŽTI tinklas ir nacionalinės žmogaus teisių institucijos vis aktyviau dalyvauja remiant Chartijos taikymą⁸³.** Europos NŽTI tinklas

⁷⁷ Adresu Charter@fra.europa.eu.

⁷⁸ [COM\(2024\) 800](#), p. 32.

⁷⁹ [Principai, susiję su nacionalinių institucijų statusu \(Paryžiaus principai\)](#). OHCHR, [CM/Rec\(2021\)1](#).

⁸⁰ [Nacionalinės žmogaus teisių institucijos, kurios buvo įvertintos kaip visiškai atitinkančios JT Paryžiaus principus, įgijo A statusą.](#)

⁸¹ [Narystė. Pasaulinis NŽTI aljansas, Mūsų nariai. Europos NŽTI tinklas.](#)

⁸² [Europos NŽTI tinklo konsultacinis indėlis](#), p. 9–10.

⁸³ Nacionalinės žmogaus teisių institucijos nurodo, kad Chartija suteikia pridėtinės vertės stiprinant teisinius argumentus ir propagavimą ir padeda aiškinti ES teisės standartus. Respondentai pranešė, kad Chartija naudojasi teikdami ataskaitas (70 proc.), rengdami mokymo kursus (61 proc.), didindami informuotumą apie pagrindines teises (83 proc.), nagrinėdami skundus (61 proc.), konsultuodami valstybinius subjektus dėl naujų politikos krypčių (52 proc.) ir teisės aktų projektų (57 proc.), teikdami informaciją apie teisių gynimo priemones arba paramą aukoms (49 proc.), vykdydami kampanijas (48 proc.) ir bylinėjimosi ar strateginio bylinėjimosi procesuose (30 proc.). Konsultacijos su pagrindinių teisių įstaigomis, 3, 4 ir 5 klausimai.

organizuoja su Chartija susijusių gebėjimų stiprinimą ir kartu su savo nariais padeda rengti teisės aktus bei politikos kryptis, susijusius su pagrindinėmis teisėmis ir pagrindinėmis vertybėmis⁸⁴.

Siekdama paremti jų pastangas, **Komisija apsvarstys poreikį parengti papildomas gaires dėl nacionalinių žmogaus teisių institucijų vaidmens pagal ES teisę**, be kita ko, taikant Chartiją, ir dėl to, kaip valstybės narės galėtų jas remti. Komisija toliau padės nacionalinėms žmogaus teisių institucijoms taikyti Chartiją, be kita ko, teikdama finansavimą pagal 2021–2027 m. Piliečių, lygybės, teisių ir vertybių programą ir siūlomą programą „AgoraEU“, kai ji bus priimta.

Be to, Komisija ragina nacionalines žmogaus teisių institucijas, lygybės įstaigas ir ombudsmenus toliau remti Chartijos taikymą vykdant specialią veiklą savo valstybėse narėse, be kita ko, **teikiant informaciją ir konsultacijas asmenims apie pagrindines teises** ir apie teisių gynimo priemones pagrindinių teisių pažeidimų atveju.

Reikia dėti daugiau pastangų siekiant užtikrinti, kad nacionalinės žmogaus teisių institucijos galėtų padėti taikyti Chartiją visose valstybėse narėse⁸⁵. Todėl Komisija **ragina valstybes nares įtraukti nacionalines žmogaus teisių institucijas į konsultacijų procesus**, kad jos galėtų prasmingai prisidėti prie poveikio pagrindinėms teisėms vertinimo rengiant teisės aktus ir politiką tose srityse, kuriose taikoma Chartija. Ji taip pat **prašo valstybių narių plėtoti su Chartija susijusias informuotumo didinimo ir gebėjimų stiprinimo iniciatyvas nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygmenimis**, remiantis bendromis nacionalinių žmogaus teisių institucijų, žmogaus teisių gynėjų, pilietinės visuomenės, vietos ir regionų valdžios institucijų ir vyriausybės žiniomis.

3.3. Teisingumo srities specialistai

Teisėjai ir kiti teisingumo srities specialistai atlieka unikalų vaidmenį užtikrinant pagrindinių teisių taikymą. Chartijos strategijoje Komisija išpareigojo pagal **Teisingumo programą** finansuoti teisėjų ir kitų teisingumo srities specialistų mokymo apie Chartiją galimybes⁸⁶. **2021–2024 m. Teisininkų mokymo strategijoje** Komisija nurodė, kad teisingumo srities specialistams turėtų būti rengiami specialūs mokymai apie Chartiją, jos taikymo sritį ir

⁸⁴ [Europos NŽTI tinklo konsultacinis indėlis; Veiksmų planas dėl Pagrindinių teisių chartijos taikymo stiprinimo Europos Sąjungoje \(2021–2024 m.\); Nacionalinių žmogaus teisių institucijų veikla įgyvendinant ES pagrindinių teisių chartiją.](#)

⁸⁵ Kalbant apie problemas, susijusias su prasmingu indėliu rengiant teisės aktus, darančius poveikį pagrindinėms teisėms, respondentai nurodo, kad trūksta galimybių susipažinti su viešaisiais dokumentais ar informacija (9 proc.), valdžios institucijos nėra suinteresuotos bendradarbiauti su šiomis įstaigomis (22 proc.), trūksta struktūrinio koordinavimo kanalų (30 proc.), mažai žinoma apie Chartijos aktualumą (35 proc.) ir bendrą darbo krūvį bei prioritetus (43 proc.); konsultacijos su pagrindinių teisių institucijomis, 20 klausimas; [Europos NŽTI tinklo konsultacinis indėlis](#), p. 3.

⁸⁶ Finansavimą sudarė dotacijos veiksams (maždaug 4 mln. EUR per metus), maždaug 11,2 mln. EUR metinė dotacija Europos teisėjų mokymo tinklo veiklai ir viešieji pirkimai (mažiau nei 1 mln. EUR per metus). Apie 36 proc. programos biudžeto, t. y. apie 15–16 mln. EUR per metus, skiriama teisininkų mokymui. Komisija taip pat remia Europos teisės akademijos (ERA) veiklą, kuria didinamas teismų sistemos narių ir teisininkų informuotumas apie Chartijos taikymą. Chartijos vaidmuo nagrinėjamas ERA mokymo kursuose, be kita ko, kiekvienais metais nuo 2021 iki 2025 m. Daugiau informacijos pateikiama [COM/2024/456](#), p. 10.

konkrečias pagrindines teises, taip pat jos ryšį su nacionaline teise ir Europos žmogaus teisių konvencija⁸⁷.

Nacionaliniai teismai vis dažniau nurodo Chartiją⁸⁸. Nuo 2020 m. **prašymų priimti prejudicinį sprendimą, kuriuose daroma nuoroda į Chartiją, skaičius kasmet didėjo** ir 2024 m. pasiekė 128 prašymus⁸⁹. Remiantis konsultacijomis su teisingumo srities specialistais, surengtomis siekiant pagrįsti šią peržiūrą, laikoma, kad **Chartija suteikia pridėtinės vertės kaip papildomas teisinis standartas** konstitucinėms nuostatomis ir tarptautiniams įsipareigojimams žmogaus teisių srityje, visų pirma migracijos ir prieglobsčio bylose, taip pat taikant ES teisės aktus dėl Europos arešto orderio, duomenų apsaugos, vaikų apsaugos ir apmokestinimo. Atsakymus pateikę teisingumo srities specialistai taip pat nurodo, kad taiko Chartijoje nustatytas procesines teises (47–50 straipsnius)⁹⁰. Tačiau specialistai nurodo tam tikrus sunkumus, su kuriais jie susiduria siekdami nustatyti Chartijos taikytinumą⁹¹.

Teisininkų mokymuose apie Chartiją dalyvavusių teisingumo srities specialistų skaičius vis dar nėra didelis⁹². Dažniausiai nurodomos nedalyvavimo tokiuose mokymuose priežastys yra nepakankamas informuotumas⁹³ arba nepakankamos mokymo galimybės nacionaliniu ir ES lygmenimis⁹⁴. **Komisija toliau remis teisininkų mokymą Chartijos klausimais**, be kita ko, pagal siūlomą Teisingumo programą pagal naująją DFP, kai ji bus priimta⁹⁵. Komisija taip pat **ragina valstybes nares užtikrinti, kad pirminis ir tęstinis teisininkų mokymas apie Chartiją būtų vykdomas jų nacionalinėmis kalbomis**.

Chartijos strategijoje Komisija taip pat įsipareigojo remti teisėjams skirtos e. mokymosi priemonės kūrimą. 2025 m. gruodžio mėn. ji paskelbs „**ES teisės e. kapsules**“, trumpus internetinius mokymo kursus, kuriuose apibendrinamos pagrindinės ES teisės ypatybės daugiau kaip 40 temų, įskaitant Chartiją⁹⁶. 2026 m. pradžioje Komisija taip pat paskelbs **53 nemokamus internetinius mokymus apie Chartiją**, kuriuose bus pristatomi kiekvienas esminis Chartijos straipsnis ir bendrosios nuostatos 30 minučių trukmės sesijose. Papildomame rašytiniame vadove bus apibendrinta su kiekvienu straipsniu susijusi teismų

⁸⁷ [COM/2020/713](#), p. 2.

⁸⁸ FRA, 2024 m. [ataskaita apie pagrindinių teisių būklę](#), p. 122; 2023 m. [ataskaita apie pagrindinių teisių būklę](#), p. 45; ir 2022 m. [ataskaita apie pagrindinių teisių būklę](#), p. 37.

⁸⁹ FRA, 2025 m. [ataskaita apie pagrindinių teisių būklę](#), p. 94.

⁹⁰ Konsultacijos su teisingumo srities specialistais, 16 klausimas.

⁹¹ Teisininkų, nurodžiusių, kad Chartiją taiko retai (23 proc.) arba niekada (20 proc.), nurodyti sunkumai yra susiję su Chartijos taikytinumo konkrečiu atveju nustatymu (7,5 proc.), laiko taikytinumui patikrinti trūkumu (8,5 proc.) ir pridėtinės vertės, palyginti su EŽTK, trūkumu (3 proc.); konsultacijos su teisingumo srities specialistais, 15 ir 17 klausimai. 73,4 proc. respondentų neatsakė į šiuos klausimus, o tai turi įtakos rezultatų įtikinamumui.

⁹² 29 proc. atsakiusių teisingumo srities specialistų nurodė dalyvavę asmeniniuose mokymuose apie Chartiją, o 21 proc. – internetiniuose mokymuose; konsultacijos su teisingumo srities specialistais, 4 ir 6 klausimai.

⁹³ 54 proc.; konsultacijos su teisingumo srities specialistais, 6 klausimo b punktas.

⁹⁴ Atitinkamai 57 proc. nacionaliniu lygmeniu ir 34 proc. ES lygmeniu; konsultacijos su teisingumo srities specialistais, 10 klausimas. 61 proc. atsakiusių mokymo organizacijų mano, kad mokymo galimybės yra pakankamos nacionaliniu lygmeniu, o 89 proc. – ES lygmeniu.

⁹⁵ [COM\(2025\) 463 final](#); [COM\(2025\)801](#).

⁹⁶ Žr. „[Teisminių institucijų ir teisininkų mokymo vaizdo įrašai apie Europos Sąjungos Teisingumo Teismo misiją, jurisdikciją ir procedūras](#)“.

praktika. Kursai skirti nacionaliniams ir ES valstybės tarnautojams. Visi pirmiau nurodyti mokymai bus viešai skelbiami Europos e. teisingumo portalo Europos mokymo platformoje.

Siekdama užtikrinti informacijos apie Chartiją prieinamumą, Komisija paragino teisėjų ir kitų **teisingumo srities specialistų tinklus bendradarbiauti mokymo ir dalijimosi gerąja Chartijos taikymo patirtimi srityje**, remiantis Komisijos, Europos teisėjų mokymo tinklo (ETMT) ir FRA teikiama parama ir priemonėmis. Tačiau informuotumas apie šią medžiagą ir jos naudojimas tebėra menki⁹⁷. Tai atspindi tolesnę praktinių gairių ir teismų praktikos informacijos apie Chartiją, pavyzdžiui, duomenų bazių ir informacijos suvestinių, taip pat keitimosi geriausios praktikos pavyzdžiais, susijusiais su Chartijos taikymu ir pagrindinės medžiagos vertimu į nacionalines kalbas, poreikį⁹⁸. Todėl Komisija, bendradarbiaudama su FRA, **toliau didins teisingumo srities specialistų informuotumą apie esamus internetinius mokymo Chartijos klausimais išteklius** ir ragina teisininkų mokymo įstaigas naudotis šiais ištekliais teikiant mokymo paslaugas. Ji taip pat **prašo valstybių narių dalytis informacija apie esamas Chartijos mokymo galimybes ir internetines priemones su teisminėmis institucijomis**, kartu užtikrinant tinkamą pagarbą teismų nepriklausomumui. Komisija taip pat didins naujų internetinių kursų apie Chartiją prieinamumą ir savo interneto svetainėje toliau teiks informaciją apie Chartiją ir jos taikymą.

Komisija pripažino, kad **teisingumo sistemos skaitmeninimas** gali pagerinti teismų gebėjimą veiksmingai spręsti pagrindinių teisių klausimus⁹⁹, ir atitinkamai remia valstybių narių skaitmeninimo pastangas. Be to, teisingumo sistemos skaitmeninimas turi būti vykdomas taip, kad būtų užtikrinta pagarpa pagrindinėms teisėms, taip pat garantuojant, kad bylos šalys galėtų asmeniškai dalyvauti procesuose, kai joms to reikia, kad jos galėtų veiksmingai naudotis savo pagrindinėmis teisėmis¹⁰⁰.

4. Skatinimas naudoti Chartiją kaip ES institucijų kelrodį

Chartijos strategijoje Komisija pabrėžia, kad Chartijos laikymasis yra labai svarbus ES teisės aktų tvarumui. Ji įsipareigojo **įvertinti pagrindinių iniciatyvų**, kurios galėtų turėti didelį poveikį pagrindinėms teisėms, **atitiktį Chartijai** parengiamuoju etapu ir per visą sprendimų priėmimo procesą¹⁰¹.

Siekdama geriau padėti ES darbuotojams įvertinti poveikį pagrindinėms teisėms, Komisija atnaujino **savo darbuotojams skirtas Chartijos taikymo poveikio vertinimuose gaires**¹⁰² ir išplatins jas kaip informacijos šaltinį nacionalinio ir vietos lygmens politikos formuotojams,

⁹⁷ Teisingumo srities specialistai nurodo, kad naudojosi Chartijos mokomąja medžiaga Europos e. teisingumo portale (16 proc. respondentų), Chartipedija (7,5 proc.), FRA Chartijos vadovais (13,8 proc.) ir FRA bei Europos Tarybos Chartijos ir EŽTK vadovais (19,15 proc.). 59 proc. respondentų nesinaudojo jokiais turimomis mokymo priemonėmis; konsultacijos su teisingumo srities specialistais, 7 klausimas.

⁹⁸ Konsultacijos su teisingumo srities specialistais, 11 klausimas.

⁹⁹ [COM\(2025\)801 final](#); [COM\(2025\)802 final](#), p. 2.

¹⁰⁰ [COM\(2023\) 786 final](#), Veiksminga teisinė apsauga ir teisė kreiptis į teismą, p. 5.

¹⁰¹ Šiais įsipareigojimais atsižvelgiama į nuolatinės pastangas mokyti ES darbuotojus apie pagrindinių teisių reikalavimus, žr. [COM/2010/057](#).

¹⁰² C(2025) 8354. Šiomis gairėmis papildoma [Geresnio reglamentavimo priemonių rinkinio 29 priemonė](#) „Pagrindinės teisės, įskaitant lygybės skatinimą“. Pagal 29 priemonę, visi Komisijos teisės aktai ir iniciatyvos turi atitikti Chartiją.

kaip įsipareigota strategijoje. Be reguliarių geresnio reglamentavimo mokymo sesijų, Komisija parengė **specialų mokymo kursą „ES pagrindinių teisių chartija atliekant poveikio vertinimus“**, kad ES darbuotojai būtų mokomi apie Chartiją ir jiems būtų padedama įvertinti pasiūlymų dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų poveikį pagrindinėms teisėms pagal geresnio reglamentavimo taisyklės¹⁰³. FRA taip pat teikė konsultacijas ES institucijoms ir valstybėms narėms dėl teisės aktų projektų ir politikos poveikio pagrindinėms teisėms vertinimo. Komisijos **internetiniuose kursuose apie Chartiją** ES darbuotojams patariama, kaip užtikrinti, kad rengiant teisėkūros iniciatyvas būtų laikomasi pagrindinių teisių.

Komisija, rengdama savo iniciatyvas, be kita ko **integruodama Chartiją į savo politiką ir pasiūlymus, remiasi suinteresuotųjų subjektų indėliu**¹⁰⁴. Pilietinė visuomenė taip pat dalyvauja vykdant įvairių formų decentralizuotą struktūrinį dialogą bei konsultacijas ir dalyvauja daugelyje Komisijos ekspertų grupių. Naujojoje ES pilietinės visuomenės strategijoje nustatyta bendra Komisijos bendradarbiavimo su pilietinės visuomenės organizacijomis gairių ir stiprinimo sistema.

Komisijos **Lygybės darbo grupė**¹⁰⁵ siekia užtikrinti, kad lygybės aspektai būtų integruoti į visas iniciatyvas. Darbo grupė parengė procesus, kurie padės Komisijos darbuotojams užtikrinti, kad ES politika, teisės aktais ir finansavimo programomis būtų skatinama moterų ir vyrų lygybė ir kovojama su diskriminacija. Ji taip pat rengė mokymus darbuotojams lygybės aspekto integravimo klausimais¹⁰⁶. Be to, **lygybės sąjungos strategijos** padeda lygybės ir nediskriminavimo principus paversti politikos veiksmais¹⁰⁷.

Žmogaus teisių konvencijos, kurių šalis yra ES¹⁰⁸, taip pat yra pagrindas ES institucijoms naudotis Chartija, nes ES yra įpareigota laikytis jų standartų savo teisėkūros procese. Todėl ES prisijungimas sustiprina Chartijos įgyvendinimą tose politikos srityse, kurioms taikomos

¹⁰³ Kursai rengiami internetu keturis kartus per metus. 2023 ir 2024 m. maždaug 170 ES darbuotojų dalyvavo aštuoniuose mokymo kursuose. 2025 m. vyksta keturi mokymo kursai.

¹⁰⁴ Be kita ko, per portalą [„Išsakykite savo nuomonę. Viešos konsultacijos ir atsiliepimai“](#) ir per tikslines konsultacijas. Portalas buvo atnaujintas ir tapo viena bendra viešų konsultacijų prieiga, Europos piliečių iniciatyva ir interaktyvia diskusijų platforma.

¹⁰⁵ Ją sudaro Komisijos tarnybų ir Europos išorės veiksnių tarnybos atstovai, kuriems padeda sekretoriatas.

¹⁰⁶ Iki 2024 m. lapkričio mėn. darbo grupė surengė 23 mokymo sesijas Komisijos darbuotojams ir prisidėjo prie aktyvesnės informuotumo didinimo veiklos.

¹⁰⁷ [Lygybė ir įtrauktis. Pagrindiniai veiksmai. Europos Komisija](#). 2025 m. spalio mėn. Komisija priėmė [2026–2030 m. LGBTIQ asmenų lygybės strategiją](#). Ši strategija grindžiama ankstesne strategija, siekiant nustatyti bendrus tikslus, teikti gaires ir stiprinti koordinavimą. 2025 m. kovo mėn. priimtos [Moterų teisių veiksmų gairės](#) apima įsipareigojimus dėl moterų ir vyrų lygybės pagal Chartijos 23 straipsnį. 2026–2030 m. lyčių lygybės strategija bus grindžiama šiomis veiksnių gairėmis, kuriose bus pateiktos lyčių lygybės skatinimo priemonės. [2020–2025 m. ES kovos su rasizmu veiksmų planą](#) pakeis nauja [2026–2030 m. ES kovos su rasizmu strategija](#). Veiksnių plane patvirtinama, kad kovos su diskriminacija, rasizmu, ksenofobija ir kitų rūšių netolerancija priemonės grindžiamos nustatyta ES teisine sistema, įskaitant lygybę ir nediskriminavimą, kaip numatyta Chartijos 20 ir 21 straipsniuose. Tas pats pabrėžiama [2020–2030 m. ES romų lygybės, įtraukties ir dalyvavimo strateginiame plane](#), susijusiame su kovos su priešišku romams ir diskriminacija veiksmais. 2024 m. paskelbtoje įgyvendinimo laikotarpio vidurio ataskaitoje pabrėžiama, kad Chartijos laikymasis yra horizontalusis principas. Taip pat žr. [ES kovos su antisemitizmu ir žydų gyvenimo puoselėjimo strategiją \(2021–2030 m.\)](#).

¹⁰⁸ Europos Tarybos konvencija dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir kovos su juo ([ES prisijungimas prie Stambulo konvencijos EUR-Lex](#)). Stambulo konvencija tapo antrąja tarptautine žmogaus teisių konvencija, prie kurios ES prisijungė po Jungtinių Tautų asmenų su negalia teisių konvencijos ([Sprendimas – 2010/48 – LT – EUR-Lex](#)) (toliau – JT ANTK).

šios konvencijos¹⁰⁹. Taip pat buvo tęsiamas ES prisijungimo prie **Europos žmogaus teisių konvencijos** procesas¹¹⁰ siekiant užtikrinti, kad būtų atliekama papildoma pagrindinių teisių ES išorės patikra.

Siekdama plėtoti Chartijos integravimą į visą ES teisėkūros procesą, Komisija taip pat **paragino Europos Parlamentą ir Tarybą naudotis turimomis priemonėmis¹¹¹, kad būtų užtikrintas veiksmingas Chartijos taikymas**. Tarybai pirmininkaujančios valstybės narės surengė mokymus apie Chartijos taikymą Tarybos darbuotojams ir valstybių narių delegacijoms. 2024 m. mokymuose daugiausia dėmesio skirta kiekvienos institucijos vaidmeniui vertinant poveikį pagrindinėms teisėms atliekant poveikio vertinimus. Siekdama toliau stiprinti šį darbą, **Komisija ragina Europos Parlamentą ir Tarybą organizuoti keitimąsi geriausios praktikos pavyzdžiais**, kad būtų užtikrintas Chartijos laikymasis per visą teisėkūros ciklą. Ji **prašo Tarybos** savo darbo grupėse **toliau didinti informuotumą apie jos gaires dėl pagrindinių teisių laikymosi**.

Vadovaudamasi Chartijos strategija, Komisija toliau užtikrino, kad ES **vidaus ir išorės veiksmai, kuriais skatinamos ir saugomos pagrindinės teisės, būtų nuoseklūs** ir vienas kitą stiprintų. 2020 m. ji priėmė 2020–2024 m. ES veiksmų planą žmogaus teisių ir demokratijos srityje¹¹². Planu grindžiamas ES dvišalis ir daugiašalis darbas žmogaus teisių srityje ir jis yra suderintas su Chartija¹¹³.

Daugiašaliu lygmeniu ES bendradarbiauja su Jungtinių Tautų žmogaus teisių taryba, Trečiuoju komitetu ir Generaline Asamblėja ir remia vyriausiojo žmogaus teisių komisaro įgaliojimus ir nepriklausomumą. Nuo 2020 m. ES surengė daugiau kaip 60 dialogų ir konsultacijų žmogaus teisių klausimais su trečiosiomis šalimis¹¹⁴.

Laikydamosi įsipareigojimo **atsižvelgti į Chartiją rengiant prekybos ir investicijų susitarimus ir dėl jų derantis**, ES toliau stebėjo, kaip ES nepriklausančios šalys laikosi tarptautinių žmogaus teisių¹¹⁵. ES įgyvendina savo prekybos politiką, įskaitant savo prekybos

¹⁰⁹ Visų pirma jos 21 straipsnis dėl nediskriminavimo, 23 straipsnis dėl moterų ir vyrų lygybės ir 26 straipsnis dėl asmenų su negalia integracijos. [Asmenų su negalia integracijoje](#) numatyti JT ANTK įgyvendinimo ES veiksmai, laikantis asmenų su negalia pagrindinių teisių.

¹¹⁰ 2025 m. lapkričio 21 d. prašymas pateikti nuomonę pagal SESV 218 straipsnio 11 dalį.

¹¹¹ Pavyzdžiui, Tarybos gairės dėl atitikties pagrindinėms teisėms patikrų, 2015 m. sausio 20 d. dok. 5377/15, Europos Parlamento darbo tvarkos taisyklių 40 straipsnis ir Tarpinstitucinis susitarimas dėl geresnės teisėkūros (OL L 123, 2016 5 12, p. 12–15).

¹¹² Apie [veiksmų plano](#) įgyvendinimą ES praneša metinėse ataskaitose dėl žmogaus teisių ir demokratijos pasaulyje. Žr., pavyzdžiui, [2024 m. metinę ataskaitą dėl žmogaus teisių ir demokratijos pasaulyje](#). Ji naudojami visomis turimomis priemonėmis planui įgyvendinti, įskaitant ES žmogaus teisių gaires, Tarybos išvadas, demaršus, strateginę komunikaciją ir dialogus žmogaus teisių klausimais.

¹¹³ 2023 m. atlikus laikotarpio vidurio peržiūrą padaryta išvada, kad veiksmų planas buvo veiksmingas orientuojant išorės veiksmus žmogaus teisių ir demokratijos srityje. Todėl 2024 m. veiksmų plano galiojimas buvo pratęstas iki 2027 m. gruodžio mėn. [ES pratęsia savo veiksmų planą žmogaus teisių ir demokratijos srityje iki 2027 m.](#)

¹¹⁴ Komisijai padėjo FRA, pateikusi pavyzdžių, kaip ES saugo Chartiją.

¹¹⁵ [Bendrujų muitų tarifų lengvatų sistema](#). Darbas atliekamas pagal specialią darnaus vystymosi ir gero valdymo skatinamąją priemonę (BLS+) ir bendradarbiaujant pagal susitarimą „Viskas, išskyrus ginklus“. Be to, prekybos susitarimų šalių prisiimtų įsipareigojimų dalis yra Tarptautinės darbo organizacijos principų dėl pagrindinių teisių darbe laikymasis, skatinimas ir įgyvendinimas. Jie susiję su asociacijų laisvės užtikrinimu ir teise į

susitarimų prekybos ir darnaus vystymosi skyrius, vadovaudamasi 2022 m. komunikatu „Prekybos partnerysčių galia: drauge siekti žaliosios ir teisingos ekonomikos augimo“¹¹⁶ ir 2022 m. Komunikatu dėl deramo darbo visame pasaulyje¹¹⁷. Komisija toliau nagrinėjo suinteresuotųjų subjektų skundus dėl to, kad partneriai nesilaiko prekybos susitarimų šalių prisiimtų įsipareigojimų¹¹⁸.

Komisija taip pat toliau rėmė **plėtros šalis joms derinant jų teisės aktus su ES pagrindinių teisių standartais**. Šalys kandidatės turi palaipsniui suderinti savo teisės aktus su Chartijos nuostatomis, kad iki įstojimo dienos būtų pasiektas visiškas suderinimas. Šiuo atžvilgiu Komisija teikia finansinę paramą ir techninę pagalbą ir stebi pažangą pasitelkdama metinį plėtros dokumentų rinkinį¹¹⁹.

Šalys kandidatės ir asociacijos susitarimą sudariusios šalys gali prašyti **FRA suteikti joms stebėtojų statusą**, kad padėtų joms suderinti savo teisės aktus ir politiką su pagrindinių teisių *acquis*. Albanija, Šiaurės Makedonija ir Serbija šiuo metu turi stebėtojos statusą, o kitos šalys kandidatės pareiškė norą jį gauti¹²⁰.

5. Žmonių informuotumo apie Chartijoje įtvirtintas jų teises didinimas

Paskutinėje Chartijos strategijos dalyje daugiausia dėmesio skiriama visuomenės informuotumui. 2025 m. pavasarį¹²¹ atliktos „Eurobarometro“ apklausos dėl žinių apie Chartiją duomenimis, 49 proc. žmonių buvo girdėję apie Chartiją¹²², ir tai rodo nedidelę pažangą, palyginti su 2019 m. duomenimis. Tačiau tik 12 proc. respondentų manė esantys gerai informuoti apie savo teises, kurios įtvirtintos Chartijoje; tai reiškia, kad reikia toliau didinti informuotumą. Respondentai norėtų daugiau sužinoti apie tai, kur kreiptis jų teisių pažeidimų atvejais (64 proc.)¹²³, Chartijos turinį (62 proc.) ir kada ji taikoma (62 proc.)¹²⁴.

Veiksminga teisinė apsauga yra labai svarbi, nes ji suteikia asmenims galimybę ginti savo pagrindines teises. 2025 m. „Eurobarometro“ apklausa rodo, kad, jei būtų pažeistos Chartijoje

kolektyvines derybas, visų formų priverstinio ar privalomojo darbo panaikinimu, vaikų darbo panaikinimu, diskriminacijos užimtumo ir profesinėje srityje panaikinimu ir saugia bei sveika darbo aplinka.

¹¹⁶ [COM/2022/409](#).

¹¹⁷ [COM/2022/66](#).

¹¹⁸ [Viena bendra prieiga Access2Markets](#).

¹¹⁹ Komisija tikisi, kad plėtros politikos partneriai sukurs institucijas ir sistemas, atitinkančias tas, kurių reikalaujama iš valstybių narių. Ji vertina dabartinę padėtį ir padarytą pažangą.

¹²⁰ Dalyvavimas FRA stebėtojo teisėmis yra naudingas, pavyzdžiui, siekiant pagerinti duomenų rinkimą, mokymą ir gebėjimų stiprinimą.

¹²¹ Specialioji „Eurobarometro“ apklausa Nr. 563; apklausa grindžiama pokalbiais su 26 319 žmonėmis visoje ES.

¹²² Palyginti su 2019 m. apklausa (specialioji „Eurobarometro“ apklausa Nr. 487b), 24-iose iš 27 valstybių narių padaugėjo žinančiųjų apie Chartiją. Labiausiai žinių padaugėjo Maltoje (+24 proc. punktai), Kipre (+17 proc. punktu) ir Vengrijoje (+15 proc. punktu). Austrijoje (–4 proc. punktai) ir Rumunijoje (–3 proc. punktai) šie skaičiai sumažėjo, o Graikijoje išliko nepakitę. Tai yra 6 procentiniais punktais daugiau, palyginti su 2019 m., ir 10 procentinių punktų daugiau, palyginti su anksčiausiais turimais 2012 m. duomenimis.

¹²³ 3 procentiniais punktais daugiau, palyginti su 2019 m. apklausa.

¹²⁴ 1 procentiniu punktu daugiau, palyginti su 2019 m. apklausa. Tik 11 proc. respondentų galėjo teisingai apibrėžti, kada Chartija taikoma, t. y. kada veikia ES institucijos ir kada ES teisę įgyvendina valstybės narės. Vis dėlto padėtis pagerėjo, palyginti su 7 proc. 2019 m. apklausoje. Specialioji „Eurobarometro“ apklausa Nr. 563, p. 18, 35; Specialioji „Eurobarometro“ apklausa Nr. 487b, p. 15.

nustatytos jų teisės, 23 proc. žmonių skųstųsi policijai, 21 proc. kreiptųsi į ES instituciją, o 18 proc. į nacionalinį teismą. Tik 5 proc. kreiptųsi į pilietinės visuomenės organizaciją. Šie rezultatai tik šiek tiek skiriasi nuo 2019 m. apklausos rezultatų.

Dar 2010 m. strategijoje Komisija atkreipė dėmesį į tai, kaip sunku žmonėms sužinoti apie tinkamas teisių gynimo priemones tais atvejais, kai pažeidžiama Chartija. Komisija per metus gauna vidutiniškai 1 500 piliečių laiškų dėl pagrindinių teisių pažeidimų, kurie daugiausia susiję su situacijomis, dėl kurių ji neturi kompetencijos, nes tos situacijos nėra susijusios su ES teise. Kadangi valstybėms narėms tenka pagrindinė atsakomybė pavieniais atvejais numatyti teisių gynimo priemones, Komisija Chartijos strategijoje paragino jas parengti iniciatyvas, kuriomis būtų didinamas žmonių informuotumas apie Chartijoje nustatytas jų teises ir apie tai, kur kreiptis, kai jų teisės pažeidžiamos, visų pirma įgalinant vietas atstovus. Tačiau visuomenė apie tokias iniciatyvas vis dar iš esmės nežino¹²⁵. Taigi, **galima suteikti visuomenei daugiau informacijos apie tai, kaip rasti veiksmingas teisių gynimo priemones**. Todėl Komisija ragina valstybes nars bendradarbiauti su nepriklausomomis pagrindinių teisių institucijomis ir pilietine visuomene, kad būtų dalijamasi informacija apie pagrindines teises ir teisių gynimo priemones, kuriomis galima pasinaudoti pagrindinių teisių pažeidimų atvejais visais lygmenimis.

Chartijos strategijoje Komisija taip pat pabrėžė **esminį vietos valdžios institucijų vaidmenį didinant informuotumą apie Chartiją**. Vietos ir regionų valdžios institucijos turi geras galimybes organizuoti informuotumo didinimo iniciatyvas, įskaitant informavimo kampanijas, bendruomenės dalyvavimo veiklą, vietos pareigūnų mokymą ir švietimo veiklą, pavyzdžiui, „Chartijos dienas“. Nors šiuo metu šis potencialas nepakankamai išnaudojamas¹²⁶, šios pastangos tebėra svarbios siekiant priartinti Chartiją prie žmonių.

Komisija taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad svarbu paaiškinti pagrindines teises žmonėms pateikiant pasakojimų iš realaus gyvenimo. 2021–2022 m. ji vykdė informuotumo didinimo kampaniją, kad informuotų žmones apie Chartijoje įtvirtintas jų teises¹²⁷. 2025 m., minint **25-ąsias Chartijos paskelbimo metines**, Komisija vykdo socialinės žiniasklaidos kampaniją, siekdama didinti informuotumą apie atskirus Chartijos straipsnius ir apie tai, ką reiškia pagrindinės teisės žmonėms¹²⁸.

Pagal programą „Erasmus+“ taip pat buvo remiami projektai pagrindinių teisių srityje ir **jaunimo informavimo apie Chartijoje nustatytas teises projektai**¹²⁹. Be to, pagrindinės

¹²⁵ 92 proc. atsakymus pateikusių ryšių punktų minėjo dalijimąsi informacija ir geriausios praktikos pavyzdžiais apie Chartiją, tačiau informacijos apie informacijos teikimą visuomenei nėra. Tik 20 proc. atsakiusių pilietinės visuomenės organizacijų nurodo populiarijančios Chartiją – teikia informaciją apie galimas teisių gynimo priemones; konsultacijos su pilietine visuomene, 20 klausimas.

¹²⁶ Konsultacijos su vietos ir regionų valdžios institucijomis, 12 ir 13 klausimai; 4 proc. respondentų nurodė, kad vykdė komunikacijos veiklą pagrindinių teisių klausimais su savo bendruomene, o 6 proc. – su vietos politikais.

¹²⁷ [#RightHereRightNow](#). Kampanija apėmė penkias pagrindines teises, ir jos tikslinės auditorijos buvo 15–24 m. ir 25–39 m. amžiaus grupės CY, MT, NL ir SE. Su kampanija susiję asmenys 30 proc. dažniau žinojo apie Chartiją, 14,85 proc. dažniau žinojo apie ES vaidmenį ginant pagrindines teises.

¹²⁸ ES teisės „LinkedIn“; [ES teisingumas ir vartotojų reikalai](#). „Facebook“.

¹²⁹ [COM/2024/456 final](#), p. 13–15.

vertybės ir švietimas žmogaus teisių klausimais yra svarbi pasaulinės pilietiškumo ugdymo darbotvarkės ir švietimo ir sąmoningumo ugdymo vystymosi klausimais programos dalis¹³⁰.

Chartijos strategijoje Komisija taip pat įsipareigojo **didinti vaikų informuotumą apie jų teises** pagal ES vaiko teisių strategiją¹³¹. 2021 m. priimta strategija buvo parengta kartu su vaikais ir jiems skirta, siekiant ES politiką ir teisės aktus priartinti prie vaikų¹³². Vaikai taip pat prisidėjo rengiant dokumentų supaprastinimo ir prieinamumo gaires¹³³. Nuo 2022 m., kai buvo sukurta **ES vaikų dalyvavimo platforma**¹³⁴, su vaikais konsultuotasi dėl pasirinktų politikos iniciatyvų ir jie dalyvavo šias iniciatyvas „verčiant“ vaikams pritaikytais formatais.

Siekdama toliau stiprinti informacijos teikimą ir informuotumo apie Chartiją didinimą, **Komisija toliau finansuos tokias pastangas nacionaliniu, vietos ir regionų lygmenimis** pagal Piliečių, lygybės, teisių ir vertybių programą ir ją pakeisiančią programos „AgoraEU“ paprogramę „CERV+“, kai ji bus priimta, taip pat vykdydama savo informuotumo didinimo veiklą, įskaitant komunikacijos veiklą ir konferenciją, skirtą 25-osioms Chartijos paskelbimo metinėms paminėti.

6. Išvada

Praėjus ketvirčiui amžiaus po Chartijos paskelbimo, **ja užtikrintai grindžiama ES politika ir teisės aktai, taip pat jų įgyvendinimas ir taikymas valstybėse narėse**. Iš šios laikotarpio vidurio peržiūros matyti, kad dauguma Chartijos strategijoje nustatytų politinių įsipareigojimų buvo įvykdyti. Komisija sustiprino bendradarbiavimą su valstybėmis narėmis, rėmė pilietinę visuomenę ir nepriklausomas pagrindinių teisių įstaigas, skatino teisininkų mokymą ir sustiprino Chartijos naudojimą teisėkūros procesuose. Dėl šios peržiūros surengtos konsultacijos taip pat patvirtina, kad suinteresuotieji subjektai visoje ES, laikydamiesi strategijos, imasi prasmingų veiksmų.

Tuo pačiu metu vis dar kyla sunkumų užtikrinant veiksmingą Chartijos taikymą. Reikia didinti valdžios institucijų, specialistų ir plačiosios visuomenės informuotumą apie Chartiją. Siekiant užtikrinti, kad Chartija būtų nuosekliai įgyvendinama ir taikoma visais lygmenimis, tebėra labai svarbu nuolat stiprinti gebėjimus, gerinti prieigą prie informacijos, vykdyti stebėseną ir užtikrinti vykdymą. Visų pirma pastangos turėtų būti sutelktos į informacijos teikimo ir mokymo masto didinimą, kad daug daugiau valstybės tarnautojų, pilietinės visuomenės suinteresuotųjų subjektų ir teisingumo srities specialistų galėtų pasinaudoti tokiomis priemonėmis ir prisidėtų prie bendro Chartijos taikymo didinimo. Šioje laikotarpio vidurio peržiūroje nustatytos tolesnės šiose srityse taikytinos priemonės.

Antroje Chartijos strategijos įgyvendinimo laikotarpio pusėje Komisija toliau rengs savo metines Chartijos taikymo ataskaitas ir imsis griežtesnių priemonių, kad remtų Chartijos įgyvendinimą ir taikymą valstybėse narėse. Ji organizuos Chartijos ryšių punktų, kaip

¹³⁰ [Projektai. ES švietimo ir sąmoningumo ugdymo vystymosi klausimais programa.](#)

¹³¹ [ES vaiko teisių strategija, COM\(2021\)142.](#)

¹³² Žr. [Europos Sąjungos vaiko teisių planą](#), lengvai skaitomą vaikams skirtos strategijos versiją.

¹³³ [Vaikams pritaiktų rašytinių dokumentų versijų rengimo gairės.](#)

¹³⁴ [ES vaikų dalyvavimo platforma Europos Sąjunga.](#) Platformos interneto svetainėje vaikams teikiama į vaikus orientuota ir jiems palanki informacija apie jų teises. Platforma propaguojama ir praktiškai įgyvendinama vaikų teisė būti išklaustytiems.

Komisijos tinklo, darbą, kad padėtų jiems užtikrinti veiksmingą koordinavimą ir bendradarbiavimą taikant Chartiją, ir pradės tarpusavio mokymosi programą, kad padėtų nacionaliniams suinteresuotiesiems subjektams visais lygmenimis keistis geriausia praktika, susijusia su Chartija. Taip pat reikia dėti daugiau pastangų siekiant užtikrinti tolesnį pilietinės visuomenės, žmogaus teisių gynėjų ir nepriklausomų pagrindinių teisių įstaigų įgalinimą remiant Chartijos taikymą. Komisija įgyvendins veiksmus pagal ES pilietinės visuomenės strategiją ir išnagrinės, ar reikia papildomų gairių dėl nacionalinių žmogaus teisių institucijų vaidmens pagal ES teisę.

Reikia imtis ryžtingų veiksmų siekiant stiprinti Chartijoje įtvirtintų teisių laikymąsi ir jų apsaugą visose ES politikos srityse. Todėl valstybės narės ir kiti suinteresuotieji subjektai raginami platinti šią ataskaitą nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygmenimis. Siekiant užtikrinti, kad Chartija būtų įgyvendinama ir taikoma 2026–2030 m. ir vėliau, būtinas nuolatinis ES institucijų, valstybių narių ir kitų suinteresuotųjų subjektų bendradarbiavimas.